

„Kraštotyriminkės
Aliutės Elenos Markevičiūtės
palikimas Kupiškio kraštui“

KUPIŠKIO VIEŠOJI BIBLIOTEKA

Mokytoja kraštotyrininkė Aliutė Elena Markevičiūtė gimė 1923 04 29 Skapiškyje. Mokėsi Skapiškio pradžios mokykloje ir Kupiškio gimnazijoje, 1943 baigė Šiaulių aukštesniąją prekybos mokyklą ir pedagoginius kursus Panevėžyje. 1946-1949 studijavo Vilniaus pedagoginiame institute, 1957-1963 VU Istorijos-filosofijos fakultete įgijo lietuvių kalbos ir literatūros mokytojo kvalifikaciją.

Dirbo Rokiškio, Kupiškio, Anykščių, Utenos, Kavarsko rajonuose, 1946—1949 Skapiškio septynmetėje mokykloje, 1949-1950 Užpalių vidurinėje mokykloje, 1955-1958 Taujėnų vidurinėje mokykloje, 1958-1959 Varaniškių septynmetėje mokykloje, 1959-1960 Čivonių septynmetėje mokykloje, 1961 Jokšių pradinėje mokykloje, 1961-1982 Skapiškio vidurinėje mokykloje, 1982-1985 pagal sutartis įvairiose mokyklose, 1985-1987 Naivių ir Laičių pradinėse mokyklose, 1987-1991 Skapiškio vidurinėje mokykloje. Dėstė lietuvių kalbą ir literatūrą, biologiją, matematiką, vadovavo dramos ir šokių būreliams, Skapiškio vidurinėje mokykloje – jaunųjų miškininkų būreliui, mažajai girininkijai, vedė gamtos apsaugos fakultatyvą. Rašė eilėraščius, kuriuos spausdino periodinėje spaudoje, Svėdasų literatų klubo „Sietuva“ almanachuose „Baltieji debesys“, „Žydėjimas“. Išleido kraštotyros knygą „Skapiškis“ (1999), eilėraščių rinkinius „Pabarėliai“ (2007), „Tylos kalbėjimas“ (2009). Buvo „Kupiškėnų enciklopedijos“ bendraautorė.

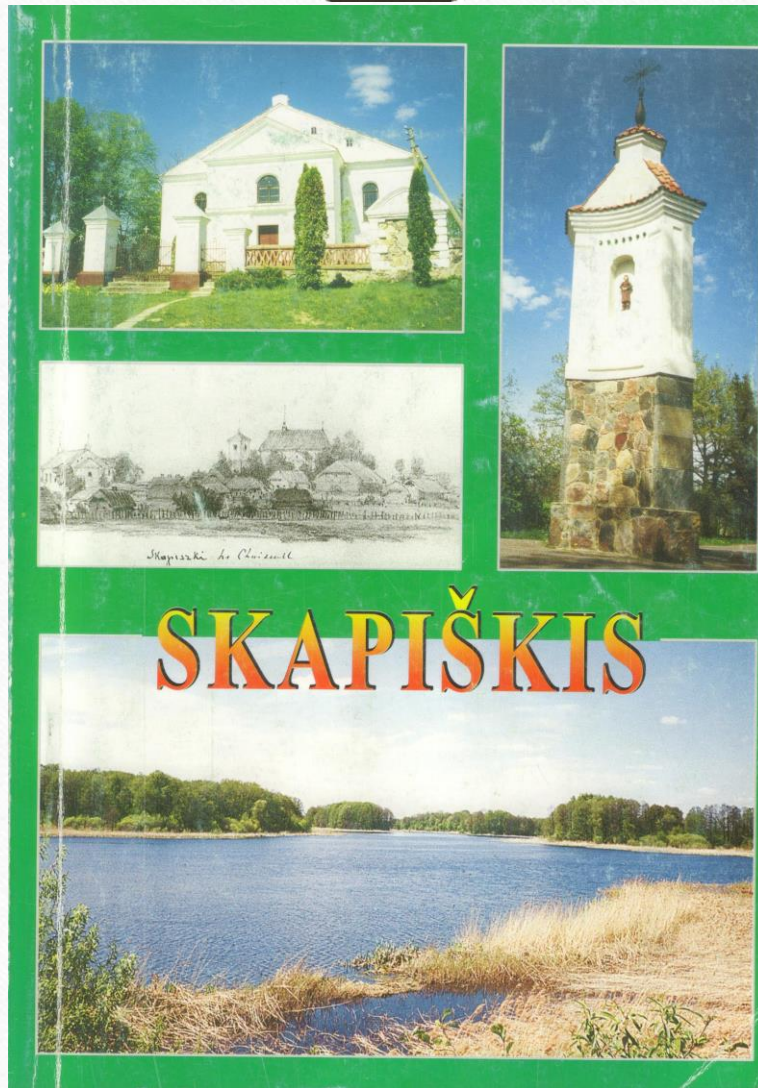
KUPIŠKIO VIEŠOJI BIBLIOTEKA

Virtualioje parodoje pristatomi dokumentai iš Markevičių šeimos, Kraštotyros ir edukacijos skyriaus bei Skapiškio padalinio archyvų.

Aliutė Elena Markevičiūtė sodyboje

Nuotr. Vidmanto Jankausko

KUPIŠKIO VIEŠOJI BIBLIOTEKA

**Aliutės Elenos Markevičiūtės
knygos „Skapiškis“ pristatymas
Kupiškio viešojoje bibliotekoje
2000 02 04**

KUPIŠKIO VIEŠOJI BIBLIOTEKA

Aliutės Elenos Markevičiūtės knygos „Skapiškis“ pristatymas Kupiškio viešojoje bibliotekoje. Autorę sveikina Informacijos ir kraštotyros skyriaus bibliotekininkė Kostė Kleniauskienė 2000 02 04

KUPIŠKIO VIEŠOJI BIBLIOTEKA

**Knygos „Skapiškis“ pristatymas
Kupiškio viešojoje bibliotekoje. Autorė
Aliutė Elena Markevičiūtė ir
Vanda Samulionienė
2000 02 04**

KUPIŠKIO VIEŠOJI BIBLIOTEKA

**Aliutė Elena Markevičiūtė su
literatų klubo „Lėvens balsai“
nariais Kupiškio viešojoje
bibliotekoje 2011 10 22**

KUPIŠKIO VIEŠOJI BIBLIOTEKA

GEGUŽIO LIETUS

Nulijo gegužio lietus ant miškų.
Sidabriniai lašai nuo šakų nuriedėjo, nutiško.
Suskambo visur pakalnučių varpeliai.
Aukštyn lig beržynų viršūnių žalių
Varpelių skambėjimą kelių
Džiaugsmingas gegutės ku kū.
Paukščių chorai pakyla virš rasotų miškų.
Nereikia kelių nei žvėrelių takų, –
Per skambantį kvepiantį mišką brendu
Ir aukštyn mane kelia
Skambėjimas baltas pakalnučių varpelių.

50

KNYGNEŠIAI

Naktys šaltos ir ilgos.
Virš Prūsų delčia.
Šlama smilgos.
Klausyk!
Žandaras bus čia.
O saulę – lietuvišką žodį!
Kur saulę paslėpti?
O, Dieve, parodyk...

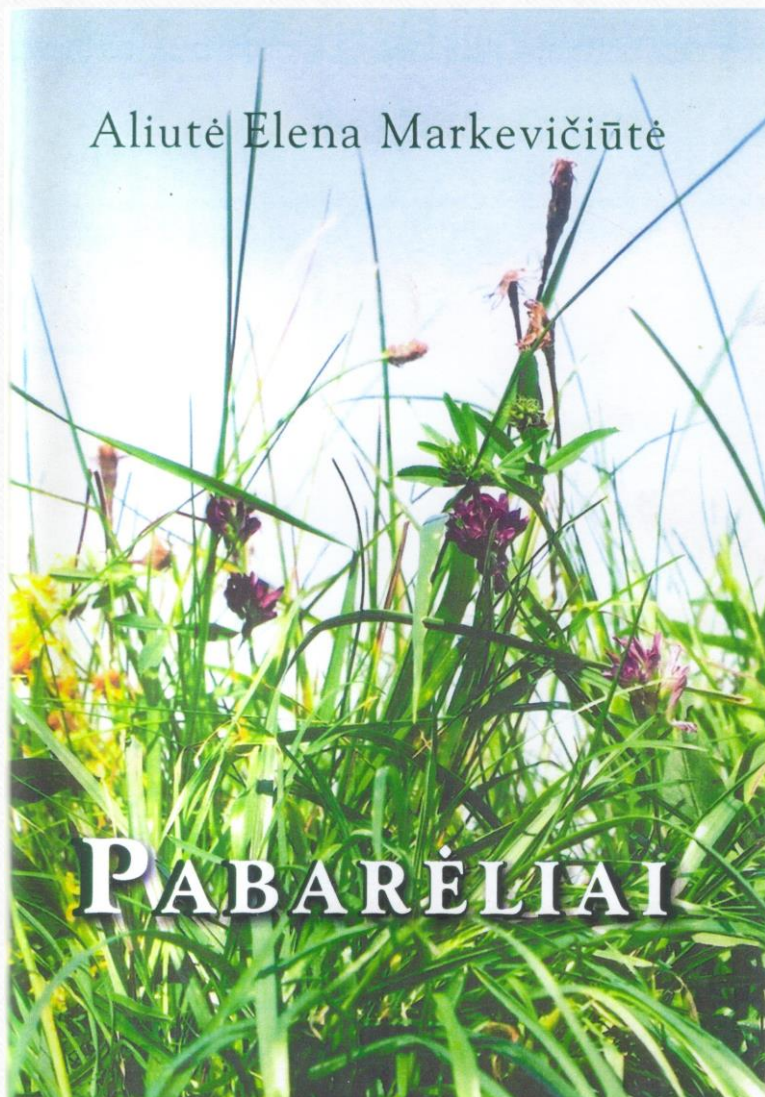
Elgetų elgetos...
Po Lietuvą plačią vaikščioja vargetos.
Terbose saulė su duonos kvapu.
Jums žodį,
Lietuvišką žodį
Kaip saulę,
Kaip duoną nešu.

Darda Bielinio brikelė kaimo keliu.
Knygnešių karaliaus brikelė, aišku, su dugnu.
Juokias Bielinis į akis žandarui –
Sugauk karalių.
... Ir švinta Lietuvos padangė
Nuo tūkstančių saulių.

32

Išleista 2007

Aliutė Elena Markevičiūtė

PABARĖLIAI

Aliutė Elena
MARKEVIČIŪTĖ

Tylos kalbėjimas

Jara

Kadaise į Šventąją upę
Plaukė žodžiai sėlių kalbos.
Istorija tarp kryžkelių sukos –
Ir liko tik vardas Jaros.

Nešė upė ir dainą, ir juoką
Į upės Šventosios gelmes,
Pakrantėje laumžirgiai šoko,
Ir ievos svarino šakas.

Jara sprogstančią šaką vėl neša
Kas pavasarį mielą pro mus,
Juodą liūdesį, ašaros lašą,
Lengvus piemenų laivelius.

Vėl rinks išsiliejusius vandenį
Rami tamsiaakė gelmė,
Atplauks ir nuplauks vėl pavandeniui
Nuskinta žalioj pievoj gėlė.

Pienė

Stovi pienė pasipūtus
Ir vėjelio laukia.
Jos vaikai su parašitais
Tuoj pasklis po lauką.

Stovės stagaras nuplikęs
Ir stebės aplinkui,
Kaip vaikai – linksmi pūkeliai
Kelią pasirinko.

Ar nuskrido neužkliuvę
Už kerėplos kmyno,
Ar nutūps, kur dar nebuvo
Pienių sąžalyno?

Sužaliuos žaliai gegužy
Pienių aukso jūra,
Nesupras sugrįžęs paukštis,
Kas čia ką užbūrė.

Vėl stovės daugybė pienių,
Lauks vėjelio vėlei.
Visa žemė – vienos pienės,
Piktos, gražios gėlės.

KUPIŠKIO VIEŠOJI BIBLIOTEKA

KUPIŠKIO VIEŠOJI BIBLIOTEKA

**Poezijos knygos „Tylos kalbėjimas“
pristatymas Kupiškio viešojoje
bibliotekoje. Iš karės: Lina
Matiukaitė, knygos autorė Aliutė
Elena Markevičiūtė, Eleonora
Vaičeliūnienė 2009 11 19**

KUPIŠKIO VIEŠOJI BIBLIOTEKA

**Poezijos knygos „Tylos kalbėjimas“
pristatymas Kupiškio viešojoje
bibliotekoje. Iš karės: Lina Matiukaitė,
knygos autorė Aliutė Elena Markevičiūtė,
Eleonora Vaičeliūnienė 2009 11 19**

KUPIŠKIO VIEŠOJI BIBLIOTEKA

**Aliutę Elena Markevičiūtę sveikina
Skapiškio bibliotekininkė
Roma Bugailiškienė 2009 11 19**

KUPIŠKIO VIEŠOJI BIBLIOTEKA

**Knygos autorę
Aliutę Elena Markevičiūtę
sveikina Algirdas Gasiūnas 2009 11 19**

Žiema ir pavasaris

Oi žiema, žiemužele, išeiki greičiau.
 Tu pas mus ilgai būni, nereikia ilgiau.
 Baltai žiema žemę kloja savo sidabru.
 Bet dabar mes nebenorim tavo dovanų.
 Oi pavasarėli, tu ateik greičiau.
 Mes šaltos žiemužės nebenorim jau.
 Mums jau nusibodo prie krosnies sėdėt
 Mes dabar norim gražių gėlių sėt.

Danutė Cinaitė.

Sk. Irena Norkaitytė.

Ž i e m a

Krinta baltasai sniegulis
 Iš dangaus aukštybės.
 Pučia šaltasai vėjelis,
 Paukščiams nēr ramybės.

Net ir eglės tos gražiausios
 Dar tebežaliuoja,
 Nors ir sniegas smarkiai krinta,
 O jos dar liūliuoja.

Aliūtė Markevičiūtė.

M o k i n i u i

Šalta žiema, vėjas pučia,
 Vėjas dūksta vis.
 Vėjas neša baltą sniegą,
 Užneša akis.

Nors ir pusnis ir šaltoka,
 Bet to nežiūrėk:
 Į mokyklą su knygomis
 Sparčiai, sparčiai bėk!

Nežiūrėk nei pikto oro,
 Vaike, mielas tu.
 Žmogum tapsi geru, doru:
 Bėk tik šiuo keliu!

M. Otkinaitė.

Nelaimingos Kalėdos

Kalėdų rytas. Šaltis ir šventa tyluma gamtoj. Pro mares eina nuvargusi moteriškė. Jos vargo išskankintą veidą atrodo lyg mirusio žmogaus.

Retkarčiais moteriškė atsistoja, apžiūri jūrą, kurióje plauko balti gabalai ledo, ir ilgai, ilgai žiūri į toli. Per jos veidus nesulaikomai rieda viena po kitos grau džios ašaros, o galuose veidų sustingsta į ledą.

Prie jos pribėga du maži vaikai. „Neverk, močiute, neverk!“ — tarė jie abu vienu balsu ir, kaip begalėdami, ją ramino.

Kaimo bažnytėlei tyliai skamba varpai, lyg skelbdami, kad seniai lauktosios Šv. Kalėdos atėjo.

Motina paglostė vaikams galveles ir tarė: „Melski mės, vaikučiai, už tėvelį Dievą“.

Vaikai susiėmė rankutes ir kartu su motina karštai kalbėjo malda.

Birutė Palilionytė.

Vienas pirmųjų A. E. Markevičiūtės eilėraščių „Vaikų žodyje“ 1932 m.

ALĖS - ELENOS MARKEVIČIŪTĖS ATSIMINIMAI

Alė Markevičiūtė gimė 1923 m. Skapiškyje. Čia gyveno jos seneliai ir tėvai, čia ji augo ir mokėsi. Šviesiausi prisiminimai sieja su tėveliu. Tėvelis buvo tarnautojas miškininkas - eigulys, baigęs keturias klases. Jis buvo šviesus ir apsiskaitęs žmogus. Besimokydama trečiame skyriuje, dukra parašė eilėrašutuką "Žiema". Tėvelis nusiuntė jį į laikraštuką "Vaikų žodis" ir jis buvo išspausdintas.

Antrojo Pasaulinio karo metais Skapiškis smarkiai nukentėjo. Iki pamatų sudegė Markevičių sodyba. Šeima liko be pastogės. 1950 m. šeimą aplankė kita didelė nelaimė - tėtis buvo ištremtas į Sibirą. Ten, kaip ir daugelis lietuvių tremtinių patyrė gausybę nuoskaudų ir pažeminimų. Tikriausiai dėl to, grįžęs į Lietuvą, niekam nepasakodavo apie tremties metus ir vengė žmonių. Tik retkarčiais prabildavo apie tai, kaip rusų karininkų žmonos tyčiodavosi iš žmonių, versdamos juos nešioti naktinius puodus. Tai žeidė ir skaudino ir žemino žmogaus savigarbą tad dvasinis išsigelbėjimas buvo rašymas. Sibire tėtis 1953 - 1956 m. rašė savo autobiografiją. Autobiografija yra išlikusi iki šiol. Tai aiškiu raštu prirašyta apie 300 puslapių turinti knyga kietais viršeliais: "Mano autobiografija I-dalis". Tėvelis mirė Skapiškyje, sulaukęs 87 metų.

Apie mamą Alė Markevičiūtė pasakoja santūriai. Mama buvo namų šeimininkė, užaugino keturis vaikus. Mama buvo sunkaus būdo, su ja buvo sunku bendrauti. Nors tėvai nebuvo turtingi, trys vaikai savo jėgomis ir vieni kitus paremdami baigė aukštuosius mokslus. Tai įvyko jau tarybiniais metais. Brolis Vidmantas šiuo metu dirba Kauno aukštesniosios miškų mokyklos dėstytoju. Sesuo Valerija baigė Kauno taikomosios dailės mokyklą, vėliau - dailės institutą. Baigusi mokslus sesuo dirbo fabrikuose dailinikė - tekstilininke. Šiuo metu gyvena Kaune. Dar viena sesuo Danutė šiuo metu pensininkė gyvena Kupiškyje, anksčiau dirbo rajono savivaldybėje tarnautoja.

Plačiau supažindinau su Markevičių šeima, nes manau, kad pirmąsias meilės gamtai, knygai ir mokslui pamokas vaikai gavo iš tėvo. Jis skatino vaikus mokytis sakydamas:

-Bandykit, kelią atgal visuomet rasit.

Alė Markevičiūtė baigė Skapiškio pradinę mokyklą, Kupiškio progimnazijos tris klases. Vėliau įstojo į Šiaulių aukštesniąją prekybos mokyklą, po to baigė tris Vilniaus pedagoginio universiteto kursus. Galausiai noras mokytis nuvedė į Vilniaus universitetą kur baigė kalbos ir literatūros specialybę.

Baigusi mokslus, buvo pristata blaškytis po Lietuvą. Kai tik rajono švietimo skyriuje sužinodavo apie tėvelio tremtį mokytoja būdavo priversta ieškoti darbo naujoje vietoje. Dirbo: Anyščių, Utenos, vėl Anykščių, Kavarsko, Kupiškio, Rokiškio rajonuose.

1963 m. atvyko dirbti į Skapiškį, čia ir pasiliko. Specialistei, baigusiai Vilniaus universitetą, paskyrė mokyti pradinukus. Sunku buvo ir mokytojai, ir mokiniams. Mokytoja neturėjo darbo su pradinukais patirties, o mokiniai dažnai nesuprasdavo apie ką kalba mokytoja. Tikrintojai kritikuodavo, kad mokytoja kalbati per "aukštomis" frazėmis. Tad darbas mokykloje nedžiugino, skaudino dvasinis nuosmukis aplinkui, bendradarbiai taip pat nepalaikė sunkiais momentais. Buvo minučių, kai viskas atrodė vis vien.

Kadangi kaip lituanistei A. Markevičiūtei keliai buvo užverti, ji pasinėrė į kitą veiklą. Po pradinukų gavusi biologijos pamokas subūrė jaunųjų miškininkų būrelį. Mokiniai gavo pirmąsias meilės ir atsakomybės gamtai pamokas. Vaikai eidavo į mišką, statydavo žvėreliams edžias, paukščiams palapines, gelbėdavo žiemą gyvūnus nuo bado. Miškininkų būrelis sodindavo medelius. Jų darbo įrodymas - šiuo metu prie Skapiškio vidurinės mokyklos žaliuojantis parkas. Kiekvienas pasodintas medelis turėjo lentelę su užrašu, kad vaikai įsidėmėtų medelių pavadinimus.

Miškininkų būrelio vieklos pradžia 1971 m. 1975 - 1985 m. spaudoje pasirodė publikacijos apie jaunųjų miškininkų veiklą. Buvo gautas Miškų ministerijos prizas, be to Skapiškyje ir Labanore įsikūrė pirmosios Lietuvoje mažosios girininkijos. Tai buvo aukštas darbo įvertinimas. Vaikai turėjo savo mišką, į kurį eidavo žaisti. Girininkas Druvys organizuodavo medžiokles vaikams, kurių metu vedžiodavo vaikus po mišką, supažindindavo su augalais, darydavo herbarus.

Darbas su vaikais, gamtos pažinimas ir apsauga mokytojai buvo atgaila. Išėjusi į pensiją dar dirbo Laičiuose, Naiviuose, vėl Skapiškyje. Galutinai atsisveikino su mokykla 1992 m. Iki šiol saugo padėkos raštus iš Miškų ministerijos bei garbės raštus už savivėklinį darbą.

Išėjusi į pensiją, A. Markevičiūtė susidomėjo kraštotyra. Tai įvyko labai netikėtai. Į rankas pateko gydytojo J. Slonimskio rinkta medžiaga apie Skapiškį. Gydytojas dirbo Skapiškyje. 1924 m. surinkta medžiaga buvo išspausdinta žurnale: "Skapiškis: istorinis vaizdelis". Straipsnio nuorašą gydytojas paliko savo draugui Žvirbliui. Šis savo ruožtu atnešė straipsnį laikrodininkui.

Laikrodininkas Vladas Bieliauskas buvo šviesus, apsiskaitęs žmogus be to liaudies meistras. Jo namuose vykdavo įvairūs kaimo žmonių susibūrimai. Jam mirus žmona, vaikai ir kaimynai tvarkė turtą. Rastą sąsiuvinį A. Markevičiūtė persirašė ir galima sakyti, kad tai buvo kraštotyrinio darbo pradžia. Vėliau pradėjo kaupti iškarpas iš spaudos, užrašinėti žmonių atsiminimus. Laikei bėgant medžiaga kaupėsi ir 1997 m. ji buvo apibendrinta darbe: "Skapiškio miestelio ir apylinkės istorija". Darbą sudaro penkis dalys: "Iš praeities", "Bažnyčios ir vienuolyno istorija", "Ūkinis ir visuomeninis gyvenimas", "Švietimas ir kultūra", "Karas, pokario įvykiai, trėmimai, rezistencijos kovos". Padarytas didelis ir sudėtingas darbas, tačiau laukia dar sudėtingesnis - norint jį išleisti reikės paaukoti savo santaupas.

Tad jau dabar galima pasakyti, kad pėdsakas žemėje tikrai liks: kiekviename pasodintame ir žaliuojančiame medyje, kiekvienu mokiniu širdyje, kiekvienoje parašyto straipsnio eilutėje, kiekvieno prakalbinto žmogaus atmintyje...

KUPIŠKIO VIEŠOJI BIBLIOTEKA

STASĖS MAŽEIKYTĖS ATSIMINIMAI

Gimė 1927 m. Skapiškyje. Tėvai Emilija ir Antanas buvo ūkininkai, turėjo 8 hektarus žemės. S. Mažeikytės vaikystė prabėgo Skapiškyje – liko vien tik šviesūs prisiminimai. Baigė Skapiškio pradinės mokyklos 5 skyrius. Prie pradinės mokyklos pastato buvo aikštelė, kurioje susirinkdavo visos gatvės vaikai ir žaisdavo.

Skapiškyje būdavo didžiuliai kermošiai. Į tėvų namų kiemą suvažiuodavo tiek giminių, kad vežimai netilpdavo. Vaikams būdavo rojus – gausybė saldainių. Aikštelėje, dabar esančioje prieš kultūros namus, prekybininkai pristatydavo būdelių – vykdavo prekyba. Toje pat aikštelėje 1938 m. švenčiant Lietuvos Nepriklausomybės dvidešimtmetį buvo pasodintas ažuolas. Po juo įkastas butelis, kuriame įdėtas raštas kas ir kada sodino ažuolą. Šventė tikrai buvo įsimintina, dalyvavo visa apylinkė, mokykla, grojo šaulių orkestras.

Anuomet Skapiškio kultūrinis gyvenimas buvo turtingas įvykių. Pradinės mokyklos patalpose mokytoja Dubickaitė rengdavo vakarus, mokė vaikus šokti. Suaugusieji taip pat vaidindavo, jiems vadovaudavo mokyklos mokytojai. Veikė šaulių skautų, angelaičių draugijos. S. Mažeikytė taip pat dalyvavo skautų organizacijos veikloje.

1940 m. Skapiškyje atsiradė progimnazija. S. Mažeikytė baigė joje 5 – ają progimnazijos klasę. Tris metus, kai Skapiškis buvo užimtas vokiečių, nesimokė niekur. Skapiškyje atkūrus progimnaziją joje baigė 7 klases. Vidurinę baigė Vilniaus universiteto parengiamuosiuose kursuose. Vėliau mokėsi Vilniaus pedagoginiame institute istorijos specialybės. Pirmoji darbo vieta buvo Uoginiai, o 1956 m. atvyko į Skapiškį ir dirbo mokykloje iki pensijos.

Su A. Markevičiūte pažįstamos nuo vaikystės. A. Markevičiūtė mokėsi kartu su S. Mažeikytės seserimis. Tuomet jos dar nebuvo artimos draugės. Bendrauti pradėjo dirbdamos mokykloje.

A. Markevičiūtė vadovavo jaunųjų miškininkų būreliui, gerai vaidino. Aktyviai dalyvavo mokyklos kultūriniame gyvenime, pati režisuodavo vaidinimus, kai nebūdavo mokytojo Varnausko. Kurdavo montažus įvairiems minėjimams. Visuomet padėdavo Skapiškio miestelio bibliotekos vedėjai M. Gabnienei parengti knygų aptarimus.

Už tai, kad tokia graži dabartinės vidurinės mokyklos aplinka, Skapiškėnai taip pat turi būti dėkingi A. Markevičiūtei. Tik jos ir jos brolio Vidmanto dėka mokyklos aplinka apsodinta medžiais. Mokyklos direktorius nei pasidomėjęs, nei padėjęs.

SAVERIJOS BALČIŪNAITĖS ATSIMINIMAI

Gimė ir augo Kupiškio rajono Daukučių kaime. Mokėsi Žaidelių pradinėje mokykloje, baigė 4 klases. Vėliau mokėsi Kupiškio gimnazijoje. Įstojo į Vilniaus universitetą gamtos fakultetą geografinės specialybės. Studijoms pasibaigus 1953 m. paskirta dirbti į Pandėlio vidurinę mokyklą. 1956 m. atvyko į Skapiškį ir dirbo čia iki pensijos. 1980 m.

Atvykus į Skapiškį vaizdas buvo nekoks. Miestelis buvo labai sugriautas ir sudegęs. Dešimt metų teko glaustis pas svečius žmones, nes negavo buto.

Tarybiniu laikotarpiu Skapiškio kultūrinis gyvenimas buvo gana įdomus. Kasmet kiekviena klasė privalėdavo pasirinkti pjesę ir ją suvaidinti. Į šiuos vaidinimus susirinkdavo daugybė žiūrovų, kurie nebesutilpdavo į mažą senųjų kultūros namų salę. S. Balčiūnaitė kultūriniame gyvenime dalyvavo mažai: pardavinėdavo bilietus į vaidinimus, būdavo sufleriu arba tiesiog kronikininku (aprašydavo visus įvykius).

Mokytojaudama Skapiškyje S. Balčiūnaitė mokė būsimas įžymybes. E. Našlėną – fiziką – matematiką MA mokslinį bendradarbių; J. Kaladę fiziką bei Meilutytę – aktorę. E. Našlėnas niekuomet į pamokas nesinešdavo knygų, mokėsi iš atminties, buvo labai gabus. Meilutytė buvo puiki skaitovė – gera dainininkė.

Su A. Markevičiūte S. Balčiūnaitė susipažino apie 1965 m., kai A. Markevičiūtė atvyko į Skapiškį dirbti. A. Markevičiūtė dažnai pagelbėdavo rašant įvairias ataskaitas bei mokyklos kroniką. Palaipsniui abi tapo artimomis draugėmis. S. Balčiūnaitė vadovavo mokyklos kraštotyros būreliui, rinko medžiagą apie Skapiškio istorinius paminklus. Surinko medžiagą apie Vaduvas bei Skapiškio geležinkeliuką. Kraštotyrinį darbą draugės dirbo kartu. Viena daugiau domėjosi faktais, kita – vietovardžiais. A. Markevičiūtė surinko Skapiškio apylinkių vietovardžius ir nusiuntė juos Lietuvos kalbos institutui. Vėliau susidomėjo Skapiškio praeitimi, pradėjo rinkti žmonių atsiminimus.

Rinkdamos kraštotyrinę medžiagą rado nemažai įdomių eksponatų. Skapiškio vidurinėje mokykloje yra muziejus, kuriame ir saugoma anuomet surinkta medžiaga.

KUPIŠKIO VIEŠOJI BIBLIOTEKA

NESIGUOSKI...

Nesiguoski niekad neramuoliams vėjams
Juodą rudens naktį į laukus išėjęs,
Liūdesį juodžiausią į eiles sudėjęs -
Nesiguoski niekad neramuoliams vėjams.

Jie kvatos ir nešis tavo žodį tylų
Lygumom pakalnėm ligi žalių marių,
Neš padebesiais jie lig žvaigždžių vakarių-
O tave paliks čia liūdną ir nebylų.

Nesugriš paguosti skausmo nesupratę.
Ir staiga pajusi, koks tu žemėg vienas,
Ir kokios pavargę skurdžios tavo dienos
Tartum vargšai paukščiai liūdo nesuradę.

NUPIEŠK...

Nupiešk man šitą saulėlydį,
Nupiešk man vakaro ilgesį -
Medžiu visą naktį stovėsiu,
Žvaigždes tau į delnus pilstysiu.

Gyvenimas liko skolingas,
O terminas baigiasi baigiasi...
Mano šakos į žemę palinko -
Nežinau, kuo padangę užpildysiu.

Nupiešk man šitą saulėlydį,
Jeigu saulės nupiešt nenorėjai.
Nupiešk man vakaro ilgesį,
Kol šešėliai naktin nenuėjo.

Penelopė

Seniai sugrižo laivai iš jūros,
O Penelopė laukia ir laukia.
Dieną ir naktį atvertos durys,
Ugnis negęsta dieną ir naktį,
Laikas sruvena tyliai pro šalį,
Plaukai pabąla, vis labiau bąla,
O Penelopė audžia ir audžia,
Audžia ir audžia...
Rangoši sruogos lyg jūros bangos,
Audras sparnuotas jos pažabojo.
Seniai sugrižo laivai iš jūros,
O Penelopė audžia ir audžia,
O Penelopė laukia ir laukia.

ŽYDI GAILIAI

Šiandien raiste šventė -
Žydi gailiai.
Vaikšto saulė samanų takais.
Raistas kvepia.
Raistas šiandien girdo
Ir svaigina devyniais kvapais.
Tilvikiukas kažin kur sušuko
Ir nutilo.
Pušys pakelia aukštyn šakas.
Saulė lenkias prie kiekvieno kero
Ir palieka aukso dulkeles.

Kaip man gaila...
Kaip labai man gaila,
Kad mes braidžiojam visais miškais,
O raistus
Gražiai visus aplenkiam,
Kai ten gailiai pilasi žiedais.

Aliutė Elena MARKEVIČIŪTĖ

NOTIGALA

Pilnatis pro suplyšusį stogą klojimo.
Kvepia pelkės drėgme tartum vynas girtuoklių.
Šliaužia šešėliai, prigludę prie žemės, iš juodo alksnyno.
Klausykis iš trečiojo kaimo tolimo šunio lojimo.

Draikos miglos skarmalai ant kupstų.
Žalsvi žiburėliai klajoja tarp kerėkšlių pušelių -
Kadaise gyvenusių laumių baikščios ir liūdnos akys
leško kas naktį savo senujų takų.

Giliai po samanų klodais guli seni ažuolynai,
Visi iki vieno galvas atgręžę į saulės tekėjimą.
Dvylika ežerų mėnesieną per naktį skandina.
Kokie bokštai, bažnyčios ar miestai dugne - vienas Dievas težino.

Įkrinta mėnuo pro suplyšusį stogą klojimo.
Ant kupstų apsiverčia spanguolės prieš aušros patekėjimą.
Seno briedžio ragai samanyje trūnija -
Laikas suglaudė drėgnus sparnus ir nurimo.

VILTIES DIENA

Aliutė Elena MARKEVIČIŪTĖ

SUGRIŽIMAS

*Eglynuose gieda mano strazdai.
Kaip jie ten be manęs?
Kaip čia aš be jų?..
Nykus kaip taiga mano ilgesys.
Didelės upės atbėga ir dingsta.
Užia vėjas kalnų viršūnėse.
Mano strazdai šaukia mane.
Aš, mažas paukštis, skrendu į Tėvynę,
Alkanas ir sušalęs daug dienų ir naktų -
Begalinis kaip kelias mano ilgesys.
Tylī mano eglynai.
Ie nužudė mano strazdus,
Mano tėvų namuose gyvena mano priešai.
Aš cinu nuo durų prie durų.
Veja visi mane šalin.
Kur mano Tėvynė?*

KUPIŠKIO VIEŠOJI BIBLIOTEKA

Aliutė Elena
MARKEVIČIŪTĖ

ŠIMONIŲ GIRIOS UPELIS

Skaidrus skaidrus tartum dangus,
Kvapus sugėręs pievų vėjo,
Labai išdykęs ir plepus
Upelis girion nuriedėjo.

Gal ką matė, gal nematė -
Jis burbuliavo ir plepėjo.
Per žalią girią gandas ėjo -
Keliavo šarkos ir gyvatės.

Briedžiai klausėsi upelio
Į vandenį ragus panėrę.
Per visą girią - kelio, kelio!
Šaukė kėkštai ir pelėdos.

Ant kranto sutūpė eglaitės
Sijonėlius žalius išskleidę.
Lazdynai bėgo nuo pašlaitės.
Riedėjo bruknės raudonveidės.

Šypsojosi senoliai medžiai
Atlaidžiai lyg mažam anūku.
Per girią žalią, girią plačią
Plepėjo linksmas upeliukas.

ALIUTĖ ELENA
MARKEVIČIŪTĖ

TREMTINIO SODYBA

*Gruodas vieškeliuose,
gruodas...
O saulėlydžiai kaip kraujas.
Nesuartas laukas - gruodas,
Neišvaikščiotas keliukas -
gruodas.*

*Sausi kiečiai brazda palei
klėtį,
Sutema už kerčių prigludus.
Nepalšiaus akiduobės žiūrėti,
Tas žiūrėjimas toksai gūdas.*

*Tas žiūrėjimas į vieškelius,
į saulėlydžius kaip kraujas,
Negyvų akių žiūrėjimas,
Dieną naktį nepaliaujantis.*

*Varnalėšomis apaugęs
slenkstis,
Akmeniu tylą prie durų
kniūbso.
Paukštis lėks į sutemas
ir lenksis
Sodo obelių numirėlių.*

*Tik vidurnaktiais giliais dejuos
vis
Namų dvasios verkdamos
blaškysis,
Kol užmigs šaltuose
pelenuose
Paryčiu skaudėjimas nurimęs.*

KUPIŠKIO VIEŠOJI BIBLIOTEKA

TĖVUI

Lyg ažuolas šimtašakis Tu apglėbėl mūsų namus - ir vaikų, ir mamą. Ir buvo ramu, saugu ir gera. Kai pravirkdyti pirmųjų gyvenimo negandų mes atbėgdavom pas Tave, Tu uždėdaval savo stiprią, šlurkščią nuo darbų ranką ant galvos, prisiglausdavom prie Tavo kelių ir pasidarydavo ramu. Kažkur toli likdavo pasaulis, kuris skriaudžia ir virkdo.

Tu kalbėjai nedaug, bet kiekvienas Tavo žodis įkrisdavo į širdį ilgam, dažnai visam gyvenimui.

Pasibėsdavo į duris mirtis, nelaimės. Buvai, rodos, toks pat nepalaužiamas, santūrus, o kokios audros šėlo Tavoje krūtinėje, kokie skausmo vandeniniai tvino, niekas nematė.

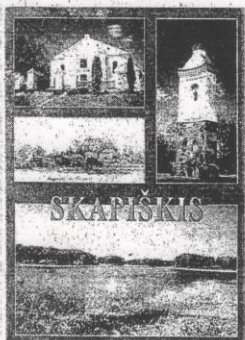
Būdavo valandų, kai reikėjo Tavo pagalbos, patarimo, Tavo buvimo greta. Tu buvai būtinais reikalingas, ir niekas Tavęs pakelsti negalėjo, net mama. Buvai reikalingas toks, koks esi. Anksčiau ir dabar.

Tavo žingsniais per gyvenimą eina Tavo vaikai, ir Tu neveltui gyveni.

Tegu visada būna Tavo rankos tvirtos ir širdis jautri, kad vaikai, sugrįžę iš gyvenimo klajonių, priglustų ir nurimtų. Tebūnie Tavo dienos šviesios, ramios ir laimingos!

AIĖ MARKEVIČIŪTĖ

Dovana ne vienai skapiškėnų kartai

"Gimtinei reikia pažinti", - įsitikinusi buvusi Skapiškio vidurinės mokyklos mokytoja ir knygelės "Skapiškis" sudarytoja Aliutė Elena Markevičiūtė.

Šį leidinį finansavo Kupiškio rajono savivaldybė, skyrusi 6 tūkstančius litų. Dar 1,5 tūkstančių litų pridėjo pati jo sudarytoja. "Skapiškis" išleistas ir išspausdintas 1000 egzempliorių tiražu "Utenos Indros" spaustuviėje praėjusių metų pabaigoje. Leidinys gausiai iliustruotas, apžvelgta miestelio ir jo apylinkių praeitis bei dabartis, geografijos ir gamtos bruožai, pateikta daug statistikos iš įvairių gyvenimo sričių, autentiškų pasakojimų, sukurčiuotų vietovardžių. A.E. Markevičiūtės paprašeme pasidalyti mintimis apie savo triūsą ir jo įgyvendinimą.

liausko mirties atvykę iš sostinės aršimieji tvarkė jo daiktus. Aš buvau paprašyta padėti. Kildama knygas etazerės kampe radau plonutį mokyklinį sąsiuvinį, ant kurio buvo užrašyta "Skapiškio miestelio istorija". Ji buvo užrašyta žydų tautybės gydytojo J. Slonimskio, redikuota 1924 m. pilietinį stani. Stanių vienkiemis buvo netoli miestelio. Matyt, šis gydytojas apskritai domėjosi istorija, o čia ji likimas buvo nubloškes į labai seną miestelį, kurio praeitis aistringai rinėtoja turėjo be galo viliooti. J. Slonimskis yra kasinėjės Kerėlių pi-liakalni, senąjį šventorių. Jo užrašyta Skapiškio istorija paremta dokumentais, nurodyti šaltiniai ir pastabos. Istorinį vaizdelį "Skapiškis" J. Slonimskis 1925 m. išspausdino "Švietimo darbuose".

Apie gimtojo miestelį praeiti, remdamasi gydytojo užrašais, ėmiau pasakoti savo auklėtiniams per klases valandėles. Vėliau - pla-tesnei auditorijai. Mokyklos direk-torius Jonas Kausakys sakydavo: "Išspausdink ir visi žinos". Tačiau anuo met tokia mintis net nekilda-vo.

Nukelta | 6 p.

Baneuolė ALEKNIENĖ

- Kas paskatino Jus imtis tokio kraštotyrinio darbo?

- Teko mokytojauti įvairiose Lietuvos vietose. Mano tėvelis Juozas Markevičius buvo politinis kalinys, tikriausiai todėl ilgiau neužsibūdavau jokioje mokykloje ir beveik nėtrėčiau lietuvių kalbos pamokų, nors esu liuanistės specialybe įgijusi Vilniaus universite-te. Dėščiau matematika, nes buvau baigusi Šiaulių aukštesniąją preky-bos mokyklą ir atrodė, kad galū vaikus išmokyti skačiuoti. Tačiau ilgiausiai teko būti biologijos mo-kytoja ir semtis šio dalyko žinių iš savo kolegu, to dalyko žinovų, ir brolio miškininko. Be to, yra tekę turėti ir keletą istorijos pamokų, dirbti su pradinukais.

Mane visada traukė senovė. Tikriausiai reikėjo studijuoti isto-riją, nors pastarųjų visuomet yra fo-nas literatūrai. Ir dabar neišdyla iš

atminties senojo apdulėjusio nere-montuoto universiteto romaniska dvasia. Būdavo, eimi skylėtomis, išpuvusiomis jo koridorių bei audi-torių grindimis ir įsivaizduoji, lyg sektum Adomo Mickevičiaus ar Si-mono Daukanto pėdomis... Norėjo-si apie tai eiliuoti, pasidžiaugti visam pasauliui.

Susidomėjimas savo gimtojo miestelio istorija - iš vaikystės. No-riai klausydavau tėvelio pasakojimų apie Skapiškio praeitį, jo apylinkių dvarus, kaip čia 14 a. Vytautas at-beldimo totorių. Tuomet neatėjo į galvą, kad reikėtų visa tai užrašyti. Vėliau man labai praverė tėvelio Si-kytoja ir semtis šio dalyko žinių iš savo kolegu, to dalyko žinovų, ir brolio miškininko. Be to, yra tekę turėti ir keletą istorijos pamokų, dirbti su pradinukais.

Mane visada traukė senovė. Tikriausiai reikėjo studijuoti isto-riją, nors pastarųjų visuomet yra fo-nas literatūrai. Ir dabar neišdyla iš

2000 m. sausio 22 d., šeštadienis

6

Kupiškė
mintys

Dovana ne vienai skapiškėnų kartai

Atkelta iš 1 p.

- J. Slonimskio: užrašyta mieste-lio istorija - tai tik nedidelė jo gyva-vimo atkarpėlė. Kas padėjo sukaupti kitą informaciją? Kada visgi nu-sprendėte, kad ši knygelė gali išvy-ti dienos šviesą?

- Pasirodė, kad ta istorija reikalin-ga ir įdomi ne vien skapiškėnams. Vieną vasarą į Skapiškį atvyko pro-fesorės Pranės Dundulienės vadovau-jama studentų istorikų ekspedicija. Jiems irgi parodžiau J. Slonimskio dar-bą, lydėjau pas senesnius apylinkės žmones, kurie daugiau žinojo apie šio krašto praeitį. Paskui studentų pavy-dys ir mane paskatino užrašinėti vie-tinių gyventojų pasakojimus apie se-nuosius laikus. Pradėjau rinkti iškar-pas iš laikraščių, kuriuose buvo rašo-ma apie Skapiškį. Su savo mokiniais rinkau gimtųjų apylinkių vietovar-džius. Apie 300 jų atidaviau Lietuvių kalbos institutui. Tuo metu visas šis darbas buvo daugiausia mielas lais-va laikio užsiėmimas. Minties apie knygą dar nėtrėčiau. Vėliau, gal Res-publikinės kraštotyros draugijos ini-ciatyva, buvo iškelta idėja, kad iki 2000 m. turėtų būti parengtos visų Lietuvos miestelių istorijos. Tai pa-skatino prieš pora metų viską surink-ti į krūvą. Tuomet pamaciau, kad gim-tojo krašto istorijoje dar daug baltų

dėmių. Tad skubėjau vėl pas žmones - gyvuosius jos liudytojus. O skubėti reikėjo, nes senoji kartą vienas pas-kui kitą traukėsi iš gyvųjų tarpo. Pa-vyzdžiui, apie Skapiškio gaisrininkus papasakojęs Laurynas Palionis netrū-kus mirė. Džiaugiausi sūspėjusi jį pa-kalbinti. Buvo ir daugiau tokių žmo-nių, kurių prisiminimus suskūbdavau užfiksuoti. Likus keliems mėnesiams iki jų mirties. Keliauti teko daug dy-račių ir pėstūte. Nė visada mano ke-lionės būdavo vaisingos. Kartą, suko-rusi 8 km iki Laičių, tužrašiau vieną sąkinį. Esu dėkinga visiems pasako-tojams. Iš jų norėčiau paminėti feno-menaliuos atminties Antaną Mikėną iš Cypelių k., kuris papasakojo apie po-karlo laikus, Juozą Zavodžių, grafo Suazelio miškų urėdo įsūnį, kuris la-bai gerai žinojo apie Suazelio palivar-kus ir paties grafo asmenybę.

Pirmiausia knygelės rankraštį isto-rikerė Aušra Jonušytė ir buvęs rajono meras Vytautas Mockus padėjo man nuvežti į Vilnių parodyti Kraštotyros draugijos pirmininkei Irenai Seliu-kajai. Mano darbą ji įvertino neblo-gai, tik patarė, kad būtų daugiau be-letristinės, atsiminimų. Kiek su-gebejau, atsizvelgiau į šias pastabas. Apskritai jaučiuosi lyg būčiau suspėjusi įsokti į paskutinį traukinį. Juk dabar, esant tokiai sunkiai vals-

tybės finansinei padėčiai, tikriausiai nebebučiau gavusi paramos knygos leidybai iš Savivaldybės.

- Kokių mintys užplūsta Jus da-bar, kai vartote šią knygelę? Gal dar turite kokių naujų sumanymų? Ku-piškėnai yra skaite ir jūsų poezijos. Gal ir ją reikėtų sudėti į krūvą?

- Norėčiau, kad ateinanti karta domėtusi savo gimtines praeitimi, užrašyti, ką girdeje, ką skaite ir testu Skapiškio istoriją.

Poezija rašinėju visą gyvenimą, bet, manau, kad ji niekam nereika-linga. Špausdinti ir plačiau reikštis nedirštu, nors, kai stojau į universi-tetą, tai pirmiausia dokumentus bu-vau nunešusi į Žurnalistikos fakul-tetą. Atrodė, kad tiek daug turėčiau žmoniems pasakyti. Dabar priklausau Svečiasu literatų klubui "Sietuva". Čia teko mokytojauti, čia turiu senų pažįstamų. Minėtas klubas leidžia al-manachus. Vienam iš jų turėtų pa-sirodyti ir šiek tiek mano eilėraščių.

Nors jau seniai esu pensininkė, la-bai nuobodžiauti nėra kada. Nuo pa-vasario užtenka darbo darže. Augi-nu nemažai dekoratyvinių augalų. Apskritai vasarą mano namuose pil-na žmonių. Suvažiuoja giminaiciai, draugai. Dabar rengiuosi kartu su biblioteka pristatyti "Skapiškį" mje-stelio visuomenei.

Atgaiva

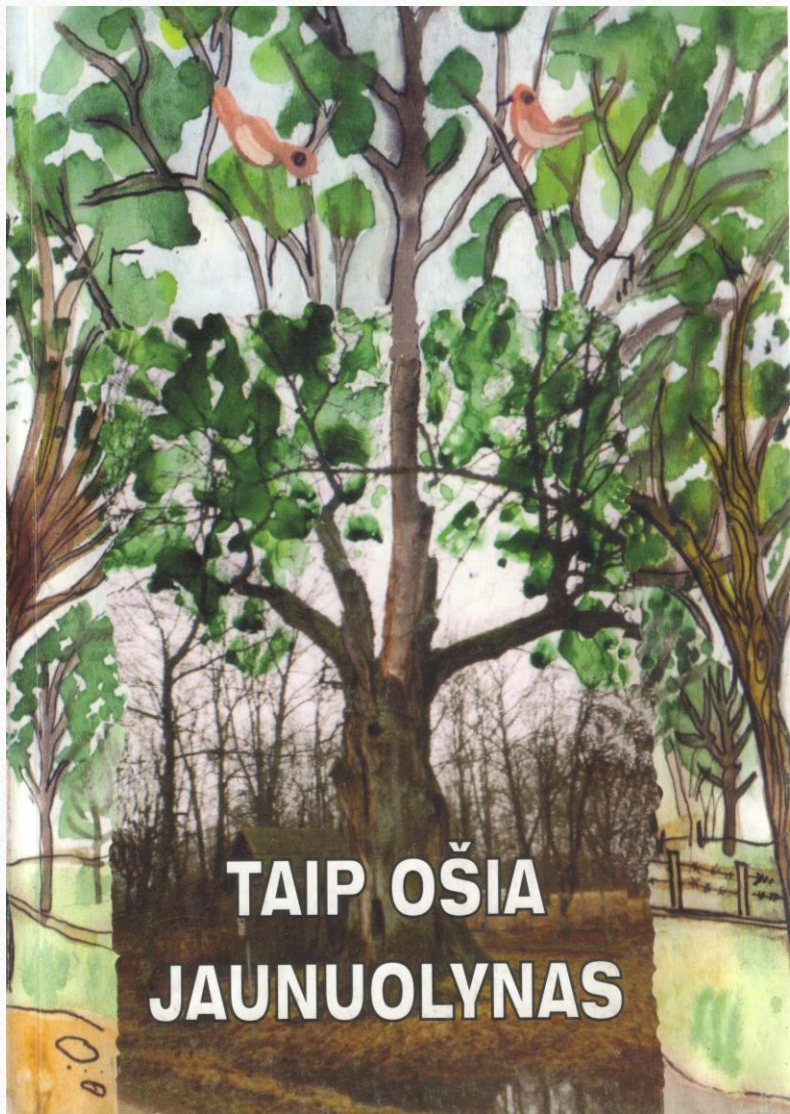
KUPIŠKIO VIEŠOJI BIBLIOTEKA

„Atgaivos“ kūrėjai ir platintojai: (iš kairės) sėdi - Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos rajono skyriaus tarybos pirmininkė S. Kazilionienė, Tėvynės sąjungos (Lietuvos konservatorių) rajono skyriaus sekretorė N. Mukulytė, redakcinės kolegijos narės A. Klimavičienė, A. Markevičiūtė, R. Šikšnienė, D. Satkevičienė, stovi Lietuvos šaulių sąjungos Panevėžio rinktinės Kupiškio S. Lozoraičio kuopos vadas V. Šulma, Lietuvių tautininkų sąjungos rajono skyriaus valdybos pirmininkas P. Narbutas, redaktorius A. Petrulis, redakcijos buhalteris Z. Čiapas, redkolegijos narys A. Gasiūnas.

Rimanto BIMBIRIO nuotr.

**Kupiškio rajono laikraščio
„Atgaiva“ redakcinės
kolegijos narė
1997 birželio 28 su kolegomis**

TAIP OŠIA JAUNUOLYNAS

PRIE IŠTAKŲ

Miško viliones prisiminus

Gamtos globos tradicijos Skapiškio vidurinėje mokykloje labai senos. Dar nuo tų laikų, kai 1922–1929 metais miestelyje veikė progimnazija, o 1923–1927 m. – mokytojų kursai. Tuomet būdavo organizuojamos medelių sodinimo šventės, per kurias apželdinta mokyklos teritorija, daug medelių pasodinta miestelyje. Vykdamo ir Paukščių šventės. Mokiniai pačių pagamintus inkilus iškdavo miestelio medžiuose, skaitydavo pranešimus apie paukščių naudą, globą ir pan. „Nors visi buvome kaime augę vaikai, bet po tokių švenčių jau kitokiomis akimis žvelgdavome į mus supančią gamtą“, – yra sakęs šios mokyklos auklėtinis miškininkas Mečislovas Butkevičius.

Vėliau, kai liko tik pagrindinė mokykla, ankstesnė tradicija Skapiškyje buvo užmiršta. Tik apie 1968–uosius metus, jau veikiant vidurinei mokyklai, biologijos mokytoja M. Gudaitytė atgaivino Paukščių dienos tradiciją. Aštuntojo dešimtmecio viduryje gamtos apsaugos idėjos pasiekė mokyklą, joje susiformavo jaunųjų miškininkų būrelis, kuris ne tiktai tęsė senąsias gamtos apsaugos tradicijas, bet ir ėmė aktyviai talkininkauti Skapiškio girininkijai, o mokinius organizavo gamtos apsaugos darbams.

1976 metais būrelis turėjo 33 narius. Vieni pabėgdavo, ateidavo kiti, ypač iš žemesnių klasių. Atsirado tradicija naujuosius narius ilgo Mituvos ežero ledu vesti į bebrynę, prie Mituvos upelio ištakų. Tai buvo lyg ir naujokų „iššventinimas“.

Jaunųjų miškininkų būreliui Skapiškio girininkija paskyrė 4 kvartalus miško. Tai buvo „mūsų“ miškas, mūsų augalija ir gyvūnija. Vaikai tuo labai didžiavosi. Vasaros atostogų metu miestelyje gyvenančios mergaitės čia ateidavo pažaisti. O kai vieną rudenį girininkas Algis Drūtys surengė „mūsų miške“ medžioklę, beveik tikrą, su medžiotojais ir varovais, susizavėjimas buvo labai didelis.

Kai gavome miško, pasivadinoje mažąja girininkija. Būrelio susirinkime išrinkdavome girininką, medžioklės plotų prižiūrėtoją ir 4 eigulius – kiekvienam kvartalui po vieną.

Artėjant žiemai remontuodavome žvėrių šėryklas ne tiktai savajame miške, bet ir visame Skapagiryje. Žiemą žvėrims veždavome pašarus. Į artimąjį mišką juos nuveždavome rogutėmis, o jei reikdavo vežti toliau, eigulys Stasys Petrusis pakinkydavo arklį. Aplankydavome ir medžiotojų prižiūrimas šėryklas, stebėdavome, ką žvėrys ėda. Vaikai džiaugdavosi, kad jie ateina.

Kurapkoms lesyklų statydavome daug: aplink miestelį, prie mokyklos.

Per kirtimo darbus irgi talkininkaudavome miškakirčiams – degindavome eglių šakas. Tai buvo darbas berniukams. Kankorėžius renkant talkindavo ir didieji, ir patys mažiausieji miško bičiuliai.

Dabar jau esame įpratę Kalėdoms ar Naujiesiems metams namuose papuošti eglės šaką, bet buvo laikas, kai šakų niekas nepuošė. Todėl ir nutiko taip, kad mokykloje pirmąsias šventines kompozicijas kūrė berniukai. Prisinešė eglių šakų, papuošalų ir kūrė. Kitą dieną šio darbo ėmėsi ir mergaitės. Parodėlė buvo maža, vos 15 kompozicijų. Bet ji buvo pirmoji mokykloje. Kitais metais dalyvauti parodoje „Išsaugok eglių“ buvo pakviesta visa mokykla. Dalyvavo visos klasės – nuo pirmos iki vienuoliktos, sukurtą 52 kompozicijos. Ko tik ten nebuvo...

Žiemos metu rengdavome sausų augalų puokščių parodėles.

Pirmąjį šeštadienį po pavasario atostogų mokykloje vykdavo Paukščių šventė, atnešdavusi daug malonių rūpesčių. Kiekviena klasė burtais išsitraukdavo kurį nors paukštį ar žvėrelį ir apie jį surinkdavo medžiagą: aprašymus, paveikslėlius, nuotraukas, piešinius. Mokykloje kabodavo paukščių kelionių žemėlapiai, įvairūs plakatai. Būdavo ir inkilų, o juos mokslieiviai gamindavo mokyklos dirbtuvėse. Kasmet pagamindavom po 200–250 inkilų.

Kai tik sniegas nutirpdavo, eidavome į mišką seniau įkeltųjų inkilų išvalyti. Smagu būdavo bristi kvartalinėmis linijomis per balas, kai miškas bunda.

Pavasariį prasidėdavo miško sodinimo darbai. Drėgnuose Skapagirio miškuose sodindavome eglutes, o kai ateidavo vasara, jas prižiūrėdavome. Tikro eigulio vadovaujami berniukai kartais kapodavo atžalas, gi mergaitės kaupėtais nukapodavo žolę.

Skapiškio girininkija turėjo savo daigyną, kuriame augino eglės sodinukus. Juos pasodinus vasarą ravėti buvo sunku – miško žolė sausa ir šiurkšti, su šaknimis neišsirauna, tekdavo ją ir skinte naikinti. Dejonų nebūdavo, nors rankas ir skaudėdavo. Kitą dieną susirinkdavo vėl visi.

O kiek jaunųjų miškininkų prakaito išlieta valant pakeles. Darbas nelengvas, bet įdomus: tai paukštį išbaidom, tai seną lizdą randam, o ties drėgna pieva sykį daugybę gyvačių užėjom. Vaikai šaukė – gyvatė! Ir vėl gyvatė! Ir vėl... Bematant atsidūrėme ant kelio. Kai sužinojo girininkas, barėsi, ko mes ten lindom...

Miško brigadai pabaigus darbus su girininku atsisveikindavome įvairiausiai būdais: tai jam vainiką iš miško gėlių nupindavome, tai pačių sukurtą dainelę apie darbus ir nutikimus miške padainuodavome.

Būdavo dienų, skirtų tik malonumui. Miškų ūkis (dabar – urėdija) mums padovano davodavo ekskursiją. Ne kartą važiuavome į Kauną, Šimonių girią, Anykščius, Rokiškio medelyną, medžio skulptūrų muziejų prie Svėdasų. Dažnai keliaudavome į Notygalę

10

prie ežero. Viliojo paslaptingas Salagalys – tarp miškų, ežerų ir pelkių. Vieną rudėnį girininkas Petras Raišys mus ten nuvedė. Susitikome su eiguliu Stumbriu, kuris papasakojo, kaip septyni broliai Stumbriai kitados įkūrė Salagalį – Stumbrynę. Čia pamatėm, kaip žmonės vertina ir myli medžius – net vidury kiemo išdygusių eglių kę aptvėrė ir saugojo, kai aplinkui ošė miškai. Dabar ji – didžiulė eglė.

Girininkas Algis Drūtys vesdavosi jaunuosius miškininkus į mišką ir supažindindavo su įvairiaisiais augalais, kuriuos mokiniai rinkdavo ir iš jų paruošdavo herbarus. Miške į vaikus sužiurdavo medutės, šilingės, pipirlapės, vilkauogės, kupoliai... Visur ir visada ieškodavome miško išdaigų. Radome stimos, šemo ir briedžio kaukoles, kuriomis praturtinome biologijos kabinetą. Ne visuomet specialiai ko nors ieškodavome, bet rasdavome daug. Matyt, M.Prišvino žodžiai daugeliui buvo įstrigę: „Reikia mokytis vaikščioti miške, apžiūrinėjant medžius nuo apačių iki viršūnių“.

Prie mokyklos įkūrėme dendrologinį parką. Penkerius metus jį sodinome, kirsdami krūmus ir lygindami griovius. Buvom pasodinę 400 medelių net 56 pavadinimų. Įveisėme nedidelį medelyną. Jame paaugintus medelius sodindavome miestelyje, parke prie mokyklos arba mokiniai nešdavosi pasodinti prie savo namų.

Paukščių diena surinktą medžiagą apie gyvūnus mokiniai nuolat papildydavo aprašymais ir paveikslėliais iš žurnalų, senų knygų, laikraščių. Būrelio susirinkimų metu jaunieji miškininkai susikaupusią medžiagą klasifikuodavo pagal temas, sudarydavo aplankus: „Gandrai“, „Stimos“, „Varnėnai“, „Gamtos įdomybės“ ir pan. Per klases iš rankų į rankas ėjo storas sąsiuvinis „Gamta poezijoje“, į kurį mokiniai įrašydavo eilėraščių ir poemų ištraukų, posakių apie gamtą. Mergaitės mėgdavo rinkti atvirukus su gelėmis, iš jų sudarydavo albumus.

Mokyklos mažoji girininkija išugdė nemažai profesionalių miškininkų: Arvidas Bakanas tapo Kupiškio girininkijos girininku, Vidmantas Spaičys – Aukštaitijos nacionalinio parko Palūšės girininkijos girininku, Eugenijus Tijušas, Vilniaus universitete baigęs Gamtos fakultetą, domėjosi ornitologija, šia tema skaitė pranešimus Maskvoje. Šiuo metu jis dirba Nemenčinės miškų urėdijos komercijos direktoriumi, universitete dėsto biologijos disciplinas, yra Lietuvos medžioklės trofėjų ekspertų tarybos pirmininko pavaduotojas.

Miškas grūdino savo bičiulius. Nelengvas darbas, uodų spiečiai, kaitra ir lietūs jų nebaugino. Miškas viliojo, ir tiek.

...Tai buvo seniai. Mažų rankų pasodinti medeliai išaugo dideliais medžiais, o žalia miškų šviesa gamtos bičiulius ir toliau lydi per gyvenimą.

Alė MARKEVIČIŪTĖ,
mokytoja, buvusios mažosios girininkijos vadovė
Skapiškis.

 11

A. E. Markevičiūtė: „Aš visada galvoju, kiek daug galiu pasakyti žmonėms“

Skapiškyje gimusi ir iki šiol čia gyvenanti 91-erių metų Aliutė Elena Markevičiūtė visą gyvenimą mylėjo rašytinį žodį. Jaunystėje ketinusi tapti žurnaliste, vėliau moteris pasirinko mokytojos kelią. Nors šį darbą pati pašnekovė pavadino kova už būvį, sunkiausiais momentais rasdavo laiko ir įkvėpimo poezijai, kraštotyrai ir žurnalistikai.

Aliutė Elena Markevičiūtė labai norėjo būti žurnalistė. Bet ja ir netapusį rašymo skapiškėnė nemetė.

Linos Matiukaitės nuotrauka

Ingrida NAGROCKIENĖ

Pirmas eilėraštis – vaikiškam žurnaliukui

Mokytoja, literatė, kraštotyrininkė A. E. Markevičiūtė gimė 1923 m. balandžio 29 d. Skapiškyje. Mokėsi šio miestelio pradžios mokykloje, vėliau Kupiškio progimnazijoje.

Jau vaikystėje pašnekovė prisipažino pradėjusi rašyti pirmąsias savo eiles. O viskas prasidėjo nuo paprasto kūrinėlio apie žiemą vienam vaikiškam žurnaliukui. Jį savo atžaloms vienintelis visame Skapiškyje prenumeravo A. E. Markevičiūtės tėvas Juozas.

„Tėvas buvo apsišvietęs žmogus ir suprato kultūros, švietimo svarbą. Nors pats buvo tebaigęs tris skyrius, mums visada skiepijo mokslą. Aš buvau jo numylėtinė ir tėvas norėjo, kad siekčiau daugiau. Kai buvau dar tik devynerių, jis pasiūlė parašyti eilėrašį vaikiškam žurnaliukui „Vaikų žodis“. Niekas ten mūsų kūrybos netaisė, bet tai buvo mano pirmasis eilėraštis. Rašiau apie žiemą, kad tada būna sunku visiems, šalta“, – šypsojosi prisiminusi savo kūrybinę pradžią pašnekovė.

A. E. Markevičiūtės tėvas buvo miškininkas, mama – namų šeimininkė. Šeima augino keturis vaikus. Aliutė ir dar viena sesuo buvo linkusios į meną.

„Gal tai paveldėta iš tėvo. Nors jis buvo bemokslis, bet turiu jo rašytą biografiją ant laiškinio popieriaus. Tėvo gyvenimas buvo labai sunkus. Augo be mamos. Jo gebėjimai rašyti buvo pastebėti valsčiuje, tačiau senelis liepė eiti piemenauti. Paskui slinko ilgi lagerio metai. Visa tai labai gražia rašysena ir gana taisyklingai aprašyta jo biografijoje. Leidykla Kaune šį darbą įvertino, kaip rašytojo užuomazgą“, – pasakojo A. E. Markevičiūtė.

Juto, bet nežinojo, kaip aprašyti

Pašnekovė tikisi, kad jos tėvo biografija bus išleista skaitytojams. Tai, anot jos, gera istorinė, kraštotyrinė medžiaga.

Patį literatė jau turi išleidusi dvi savo poezijos knygeles: „Pabarėliai“ (2007 m.) ir „Tylos kalbėjimas“ (2009 m.). Eilių moteris yra sukaupusi ir trečiajai knygelei. Bet leidykla poetei siūlo pakartoti paskutinio rinkinio leidimą, papildant jį naujais eilėraščiais.

Rimčiau rašyti A. E. Markevičiūtė pasakojo pradėjusi mokykliniais metais. Tačiau tada, jos teigimu, labiausiai trūko paskatinimo: „Būdavo, mokykloje sėdžiu, žiūriu pro langą – ežeriukas, krūmai. Man tai buvo labai gražu... Bet kaip nupasakoti tą grožį, nežinojau. Kažkoks jutimas buvo, bet trūko mokytojos paskatinimo, pamokymo. Paskui buvau paprašyta rašyti į mokyklos sienlaikraštį. Jį jį dėdavau po vieną kitą eilėraštuką.“

Tikrąjį kūrybos pašaukimą A. E. Markevičiūtė sakė pajutusi besimokydama Šiaulių aukštesniojoje prekybos mokykloje. Čia aktyviai veikė literatų būrelis ir jaunoji kupiškėnė buvo pavadinta poeto Jono Aisčio-Aleksandravičiaus pasekėja.

„Tada net gerai nežinojau tokio poeto. Jo kūrybą rasti buvo sunku. Bet aš ėmiau juo domėtis. Ir iki šiol tai – mano mėgstamiausias kūrėjas“, – sakė pašnekovė, taip pat labai mėgstanti Jono Strielkūno eiles.

KUPIŠKIO VIEŠOJI BIBLIOTEKA

Aiščio pasekėja

O nepatinka poetei Eduardo Mieželaičio kūryba, nors savo namuose turi visus jo raštus. Šiuos jai padovanojo vienas draugas, nes žinojo, kad Aliutė rašo eiles.

„Visi čia Skapiškyje žino, kad aš rašau. Bet niekada neteko savo kū-

rybos skaityti miestelio mokykloje, nebuvo čia net mano knygelių pristatymo“, – prisipažino skapiškėnė.

Ji daug metų pradirbo mokykloje. Tačiau savo pedagoginę patirtį drausiai vadina kova už būvį.

„Kokiose tik mokyklose nedirbau ir kokių tik pamokų nevedžiau. Dėsčiau ir Anykščių, ir Rokiškio, ir Utenos, ir Kupiškio rajonuose. Vedžiau fizikos, kurios nemokėjau, pamokas ir kūno kultūros užsiėmimus. Viskas dėl pinigų – šeimynai namuose reikėjo pragyventi, todėl ir ėmiausi visko, ką pasiūlydavo. O lietuvių kalbą, nors ir labai keista, pradėjau mokyti labai vėlai – iš pradžių man leido tik pradinukus mokyti skaityti. Buvo didelė mokytojų konkurencija“, – pasakojo pašnekovė.

1946–1949 m. A. E. Markevičiūtė studijavo Vilniaus pedagoginiame institute. 1957–1963 m. – Vilniaus universiteto Istorijos-filologijos fakultete įgijo lietuvių kalbos ir literatūros mokytojo specialybę.

Paskutinė jos darbo vieta (1987–1991 m.) buvo Skapiškio vidurinė mokykla.

Norėjo būti žurnaliste

Tačiau iš tiesų ši moteris troško studijuoti žurnalistiką.

„Aš visada galvojau, kiek daug galiu pasakyti žmonėms. Todėl bandžiau stoti į žurnalistikos studijas Vilniaus universitete. Bet man buvo pasakyta, kad turėčiau bent keletą mėnesių padirbėti kokioje nors redakcijoje ir gauti jos rekomandacijas. Tai ir atsisakiau šios minties“, – prisimena pašnekovė.

Tik vėliau jai teko išbandyti ir šią profesiją. Po Lietuvos Nepriklausomybės paskelbimo, kai Kupiškyje susikūrė laikraštis „Atgaiva“, A. E. Markevičiūtė šiam rašė tekstus, rengė gyventojų interviu, pati platino laikraštį. Ir viskas, anot jos, buvo už dyką.

„Buvo gana sunku įsiūlyti skaitytojams šį laikraštį. Žmonės kalbėjo, kad jiems pinigų reikia, o ne mūsų rašlavos“, – pasakojo A. E. Markevičiūtė.

O poezija visada ėjo kartu šalia bet kokios šios moters veiklos. Pašnekovė itin šiltai prisimena kūrybos metus Svėdasų literatų būrelyje „Sietuva“. Čia vyko vietinių rašytojų susirinkimai – visi skaitė savo darbus, diskutavo.

Būtent to skapiškėnė ir pasigenda dabar veikiančio Kupiškio literatų klubo „Lėvens balsai“ veikloje. „Nebeatsimenu, kada įstojau į kupiškėnų klubą, bet aš ten pasigendau aktyvumo. Dabar mes susėdame ratu ir skaitome savo eilėraščius. O juk norisi tobulėti, išgirsti kitų nuomonę, kritiką, diskusijas. Prisimenu tik vieną savo eilėraščių apie partizanų, tremtinių ir laisvės gynėjų vėles, kuris sulaukė didelio triukšmo. Buvau nustebusi, kad jis papiktino kai kuriuos kūrėjus. Bet vėliau viskas vyko ramiai“, – sakė A. E. Markevičiūtė.

Dabar poetė jau nebesilanko Kupiškio literatų klubo susirinkimuose.

Įkvėpimas kaip fantomas

Paklausta, apie ką dažniausiai kuria savo eiles, poetė teigė, kad mėgsta aprašyti gamtą, gyvenimą. Tačiau moteris vengia kūryboje rodyti savo jausmus – tai, anot jos, per daug asmeniška.

Be poezijos, ji taip pat yra parašiusi kraštotyros straipsnių, išleidusi knygelę „Skapiškis“. Aliutė prisipažįsta, kad nesugebėtų rašyti prozos, romanų – esą jai trūksta pastabumo. O pastaruojau laiku stinga ir laiko.

„Gaila, bet viską užima ta kaimo buitė. Dažnai tekdavo keliauti autobusu iš Kauno. Per keturias valandas kyla tiek minčių. Bet ko gero, įkvėpimas ir yra tas fantomas, kuris kaip debesis ateina ir, jei neužrašai, dingsta. Grįžtu namo, o čia vištas lesinti, pietus virti reikia – tai kūryba ir nuslenka į šoną“, – kalbėjo A. E. Markevičiūtė.

In memoriam

Tartum karoliai trumpavaldžiai,
Praradę žemės karalystę,
Miglių žirgais sidabrakarčiais
| juodą nežinią išvykstatam.

Aliutė Elena Markevičiūtė
(iš eilėraščio „Gyvenimas“)

Aliutė Elena MARKEVIČIŪTĖ

1923 04 29–2017 01 10

Žvarbi, vėjuota žiemos diena regisi dar atšiauresnė, kai užgستا žmogus, tiek daug nuveikęs, tiek daug atidavęs, išdalijęs savęs. Skapiškis neteko Mokytojos, literatės, gamtininkės, savo metraštininkės Aliutės Elenos Markevičiūtės.

Aliutė Elena Markevičiūtė gimė 1923 m. balandžio 29 d. Skapiškio miestelyje, vyriausiojo eiguolio šeimoje. Mokėsi Skapiškio pradinėje mokykloje, Kupiškio gimnazijoje. 1943 m. baigė Šiaulių aukštesniąją prekybos mokyklą. 1943 m. lankė 1 mėnesio pedagoginius kursus Panevėžyje. 1946–1949 metais studijavo Vilniaus pedagoginiame institute. 1957–1963 m. mokėsi Vilniaus universiteto Istorijos-filologijos fakultete, įgijo lietuvių kalbos ir literatūros mokytojos specialybę.

Nuo 1943 m. pradėjo dirbti Kazliškio pradinėje mokykloje (Rokiškio apskritis). Dirbo Rokiškio, Kupiškio, Anykščių, Utenos, Kavarsko rajonuose: mokytojavo Skapiškio, Užpalių, Svėdasų, Taujėnų, Varaniškių, Čivonių ir kitose mokyklose. Paskutinė darbo vieta (iki 1992 m.) – Skapiškio vidurinė mokykla.

Mokytoja Aliutė, kilnojama iš mokyklos į mokyklą, dėstė matematiką, algebrą, aritmetiką, žmogaus anatomiją ir fiziologiją, fiziką, braižybą, istoriją, lietuvių kalbą, rankų darbus.

Nors mokytojos vaikystės svajonė – tapti girininke – neišsipildė, tačiau ji labai mylėjo gamtą, todėl Skapiškio vidurinėje mokykloje įsteigė miškininkų būrelį – vieną pirmųjų Lietuvoje. Už aktyvią veiklą būrelis buvo pavadintas mokykline girininkija, pelnė respublikinį apdovanojimą, kuris iki šiol saugomas mokyklos muziejuje. Mokytoja išugdė apie 10 miškininkų, tarp jų ir žinomus šalyje: savo jaunesnįjį brolių Vidmantą Markevičių, Arvydą Bakaną, Vidmantą Spaičį, Eugenijų Tijušą ir kitus.

1966–1967 m. mokytoja, brolio miškininko padedama, iš Kauno vežė įvairius sodinukus. Retesnius, gražesnius – vis į mokyklą. Turbūt nėra Skapiškyje sodybos, kurioje neaugtų mokytojos rankų sudaigintas, išpuoselėtas medelis arba krūmas. Mokytojai Aliutei, įvertinant jos nuopelnus gimtojo krašto gamtai, suteiktas Lietuvai pagražinti draugijos garbės narės vardas.

Dirbdama mokykloje, mokytoja rinko kraštotyrinę medžiagą, rašė straipsnius, kūrė eilėraščius, aktyviai dalyvavo Svėdasų literatų klubo „Sietuva“ veikloje. 1999 m. Aliutė Elena Markevičiūtė išleido kraštotyros knygą „Skapiškis“. Ši knyga – tai daugelio jos gyvenimo metų triušas ir pirmoji tokio pobūdžio knyga rajone.

2007 m. išėjo pirmasis jos eilėraščių rinkinys „Pabarėliai“, o 2009 m. išspausdintas antrasis eilėraščių rinkinys – „Tylos kalbėjimas“. Mokytoja parašė ir keletą straipsnių „Kupiškėnų enciklopedijai“. Buvo prasitarusi, kad būtų gerai išleisti ir trečiąją gerų eilėraščių knygele...

Mokytoja Aliutė buvo labai kruopšti, darbšti, sąžininga, reikli sau ir savo mokiniams, kolegoms, atsakinga ir principinga, tiek daug nuveikusi, tačiau niekada nesidalydavusi mintimis ar idėjomis apie būsimus darbus, nesigirdavusi ir nesipuikuodavusi nuveiktais darbais.

Jos pirmosios laidos auklėtiniai prisimena savo mokytoją Aliutę kaip jaunutę, linksmą, gražią, veiklią mokytoją, vadovavusią šokių būreliui, su mokiniais pastačiusią spektaklį „Dėdės Tomo trobelė“, pačią vaidinusių Skapiškio mokytojų spektakliuose „Siuvėjų dienos Silmačiuose“, „Be kaltės kalti“.

Mažytė, trapi mokytoja kartu su tėčiu eiguliu kirto Skapagiryje medžius, tampė rąstus – reikėjo atstatyti sudegusius namus. Kaip pati pasakojė, darbo pradžioje patyrė ir daug sunkumų: turėjo iškęsti ir badą, ir šaltį. Gyvenimas užgrūdino.

Mažytis, trapus savo kūnu žmogutis dvasia buvo didis, tvirtas, nepalengiamas negandų, sunkumų neįveikiamas ir neaprepiamai veiklus. Tiek, kiek padaryta, atrodo, neįmanoma nuveikti nei vienam, nei keliems...

Mokytoja kadaise vieną iš savo eilėraščių „Paskutinė pamoka“ skyrė mokytojai K. Pajarskui atminti. Šiandien, skaudžią netekties valandą, viltingai suskamba šio eilėraščio posmai:

Nėra gražiausio žiedo – gražus kiekvienas.

Maža žolė gyvena didelį gyvenimą.

Parodyk dar, kaip sraigė stato namo sienas,

Nuvesk dar kartą per šią gyvą žemę.

Nėra mirties. Ir nebūties nėra.

Gal oši berželiu, gėlė žydėsi.

Ir žemė bus graži. Ir žemė bus gera.

Kai tu tylėsi, mes kalbėsime.

Nuoširdžiai užjaučiame Mokytojos Aliutės artimuosius, buvusius kolegas. Jai užgesus, neužgستا Mokytojos darbų, kūrinių, auklėtinių ir mokinių skleidžiama šviesa.

*Kupiškio rajono savivaldybės Kultūros, švietimo ir sporto skyrius,
Skapiškio pagrindinės mokyklos bendruomenė*

KUPIŠKIO VIEŠOJI BIBLIOTEKA

Kupiškėnų mintys.- 2017, saus. 17, p. 2

Parodą parengė Jolita Pipynienė